

Illuminátusok: 5. Egyenlőség – kommunizmus

Az egyenlőség jelszava az eredeti felfogásában, alapvetően a törvény előtti egyenlőséget jelentette, ahogy Petőfi is meghirdette ezt ismert versében: „*Ha majd a jognak asztalánál mind egyaránt foglal helyet*”.¹

A nyugat-európai társadalmakban a született nemességnek más törvény járt, mint a birtokában lévő embereknek, ezért a törvény előtti egyenlőség ugyanolyan valóságos osztársadalmi igényt jelentett, mint a szabadság. Ugyancsak óriásiak voltak a társadalmi egyenlőtlenségek gazdasági téren. Míg az egyik ember a napi betevő falatjához sem jutott hozzá, miközben inaszakadtáig dolgoztatták, a másik ember semmittevésében is dőzsölt. Nem kell azon csodálkoznunk, hogy az egyenlőség igénye meghaladta a törvény előtti egyenlőségét, és gazdasági egyenlőséget is jelentett.

Nézzük meg most ennek az esélyeit. Létezhet-e teljes gazdasági egyenlőség ember és ember között?

Elképzelhető-e Petőfi-idézet soron következő mondata: „*Ha majd a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet*”?² Gyönyörű eszme, kétségtelenül az. Ugyan ez nem azt jelenti, hogy minden ember gazdaságilag egyenlő, hanem azt, hogy egyenlő joga van a gazdasági juttatásokhoz, de mégis, vajon megvalósítható-e ez az igény? Itt most ne foglalkozzunk azzal, hogy a *bőség kosarába* valakinek hordani is kell mindazt, amiből aztán *mindenki egyaránt vehet*, később azért majd erre is figyelmeznünk kell.

Mindenekelőtt az előző jelszót figyelembe véve azt kell mondanunk, hogy a teljes szabadság eszméje és a teljes egyenlőség eszméje már önmagukban is egymást kizáró fogalmak. A korlátozást nem ismerő szabadság azt jelenti, hogy az egyén korlátlanul hozzáférhet a javakhoz, ami kizárja azt, hogy erre mindenki képes legyen. A teljes gazdasági egyenlőség eszméjét meg az teszi azonnal átláthatóan értéktelenné, hogy egyik ember sem azonos a többivel, sem képességeit, sem tehetségét, sem akaratát, sem szándékait tekintve nem azonos a többivel. Pusztán kísérletképpen tételezzük fel, hogy mindezek nem számítanak és nézzük meg, hogy egy adott társadalmi bőség hogyan is oszolhat el a lakosság egyedei között.³ Létezhet-e az, hogy mindenkinek egyformán jut ebből a bőségből?

Tételezzük fel, hogy n számú személy létezik és összesen A darab azonos nagyságú értéket birtokolhatnak. A teljes értékmenyiség nem bontható fel tetszés szerinti apró darabokra, azaz létezik egy legkisebb egység. Ez nem szükséges feltétel, de egyszerűsíti a megközelítésünket. Nézzük meg, hogy hogyan oszlik el ez az A darab érték az n személy között, ha mindegyik személy egyenlő a másikkal, azaz semmiféle kitüntettségük sem létezik. Az értékek személyek szerinti eloszlását a gázmolekulákon való energia eloszlása segítségével közelíthetjük meg.

Ezek szerint kiindulásként tételezzük fel, hogy mindenki pontosan egyenlő mennyiséget birtokol, az eloszlás egyenletes, azaz mindenkinél az átlagos mennyiség van, azaz megvalósítottuk a célt. Most hagyjuk magára a rendszert és tanulmányozzuk, mi történik, ha egy-egy egyed találkozik és minden találkozásnál egy értékegység gazdát cserél. Semmi sem

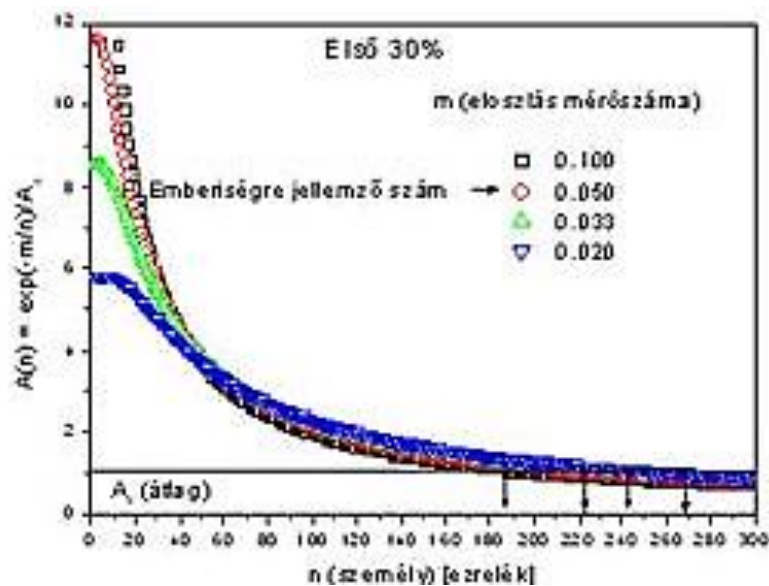
¹ Petőfi Sándor: *A XIX. század költői*

² Uo.

³ A következő gondolatmenet a szerzőnek Dr. Sárváry Istvánnal közösen megírt és a *Természet Világa* c. folyóiratban 1984-ben megjelent dolgozatában megfogalmazottakat követi.

határozza meg a csere irányát, azt, hogy ki ad, és hogy ki kap, hiszen mindenki egyenlő, ezért kitüntetett értékcsereét nem kell figyelembe vennünk. Tételezzük fel, hogy a kezdetekkor mindenkinek egységesen A_a átlagos mennyiségű értéke van, azaz valójában megvalósítottuk a teljes gazdasági egyenlőséget. Mi történik, ha ezt az állapotot magára hagyjuk?

Kezdetben az azonos A_a értékkel bírók találkoznak, és azonnal lesznek olyanok, akiknek $A_a + 1$, másoknak meg $A_a - 1$ értékük lesz. Az, hogy melyik ad át melyiknek, az azoknak a számával arányos, akik azonos értékkel rendelkeznek. Tehát az, hogy egy $A_a + 1$ értékkel bíró éppen egy $A_a - 1$ értékkel bírónak adjon át rendkívül kis valószínűségű lesz, ezek kis számát tekintve, de annak a valószínűsége, hogy $A_a + 1$ még egyet kapjon, már nagyobb lesz. Ezért a nagy tömeg egyre kevesebb értéket fog birtokolni, míg lesz egy kisebb hányaduk, aki egyre többet. Végül az A_a átlag érték nagyságától függő eloszláshoz fogunk jutni, amit a fizikából közismert Boltzman egyenlet ír le, $A(n) = A_0 \exp(-m \cdot n)$, ahol $\exp(i)$ az exponenciális matematikai függvény, n az egyedek sorszáma, m az eloszlás mérőszáma, A_0 pedig normáló tényező, és ez az eloszlás átlag értékre normált alakját biztosítja. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a teljes n tartományra összegezzük az $A(n)$ értékeket, majd $N \cdot A_a$ szorzattal elosztjuk az összeget. Itt N az eloszlást hordozó egyedek, azaz adott esetben a teljes lakosság létszáma. Az egyenlet azt fejezi ki, hogy a társadalom n -edik egyede hány egységet birtokol az egyensúly beálltakor. Az eloszlásnak négy különböző átlag értéket tartalmazó normalizált megoldását $N=1000$ teljes létszámra vonatkozóan a mellékelt ábra szemlélteti. Az ábrán csupán a könnyebb összehasonlíthatóság végett használtam az átlag értékre normált eloszlást.

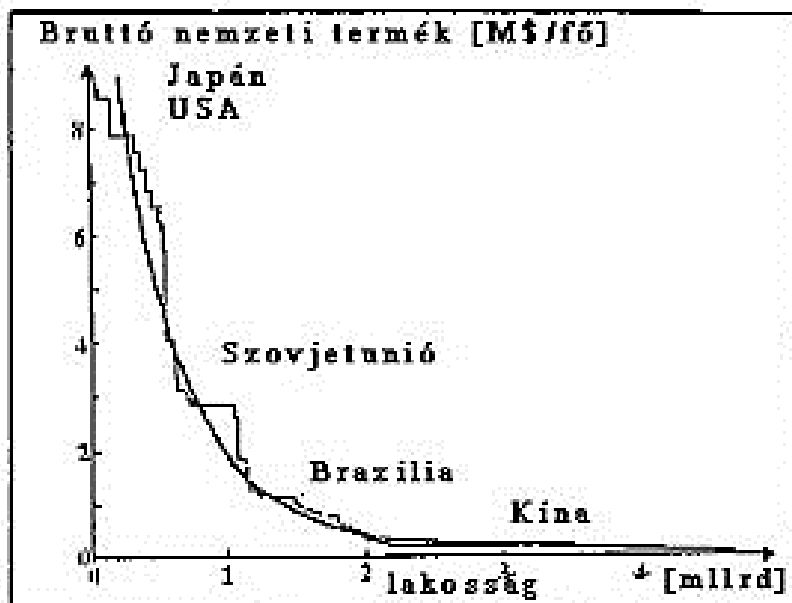

Eloszlás négy különböző mérőszám esetén

Mit is láthatunk az eloszlásból? Mindenekelőtt azt, hogy a lakoságnak mindig csak a kisebbik része birtokol az átlag értéknél nagyobb értékmenyiséget. Ez a rész az átlag érték nagyságától függ. Ezeket fejezi ki az eloszlás mérőszáma. Ha ez a szám nagyobb, akkor kisebb résznek lesz az átlagnál nagyobb érték a birtokában. Így $m = 0.10$ esetén csak 18% lesz az átlag fölött, s ha ez az érték kicsi – pl. 0.02 –, akkor sem lesz több mint 27% az átlag fölött. A lakosság maradéka óhatatlanul az átlag alatti mennyiséget fogja birtokolni. Példánkban 1000 személyre végeztük el a számítást, ahol az utolsó személy az átlagnak tizedénél is kisebb részét birtokolja csupán. Ez tehát a természetes eloszlás. Ha a teljes gazdasági egyenlőséget akarjuk megvalósítani, az természetes módon csakis úgy történhet meg, ha az átlag értéket nullára csökkentjük. Amint majd látni fogjuk, valójában ebbe az irányba indultak

el a kor kezdetén felbukkant szellemi mozgalmak, amikor sikerült a társadalmi gyakorlat szintjére kerülniük, amikor a hatalmat ezen eszmeiség hordozói a kezükbe kaparinthatták. Minden más arra vonatkozó törekvés, hogy valós mértékű gazdagságot a társadalmi élet szereplői között egyenlő módon osszunk szét, legalább akkora befektetést igényel, mint a rendelkezésre álló, szétosztható gazdagság, ezért eleve reménytelen.

Ma már rendelkezésünkre állnak olyan adatok, amelyek segítségével ellenőrizhetjük, hogy a társadalmi valóság milyen is. A legkorábban kezembe kerülő adatokat a *Swiss Banking Society* 1975-re vonatkozó, a világ teljes lakosságának egynegyedét jelentően több országra kiterjedő társadalmi össztermék táblázatából sikerült megtekintennem. Magyarországon akkoriban ezek az adatok szigorúan elzártak voltak (hetvenes évek), különösen azért, mert a táblázatok az ú.n. szocialista országokra vonatkozó adatokat is tartalmazták. Szerencsére ugyanarra az évre vonatkozó lakossági létszámokat is megtaláltam, így meg tudtam szerkeszteni a valóságos eloszlást. Az egész világra vonatkozóan valóban Boltzman eloszlást kaptam, ahogy azt az 1981-es adatokat tartalmazó mellékelt ábra valóban mutatja is. Az eloszlási függvényeket aztán különböző területi bontásban is megszerkesztettem és a legnagyobb megdöbbenésemre, pl. önmagára, Európára vonatkozóan is Boltzman eloszlást tapasztaltam. Ekkor kiemeltem belőle az ú.n. szocialista országokat, amiktől az eloszlás megbicsaklott. Európa gazdaságához tehát szorosan hozzátartozott a szocialista tábor is, abba teljes mértékben belesimult, a szomszédjaihoz képest sokkal alacsonyabb teljesítményével. Ez gondot okozott, mert az eredményeket azért szerettem volna nyilvánosságra hozni.

***Az egy főre eső teljes nemzeti termék eloszlása a lakosság sorszáma függvényében.
1981-es adatok.***

Barátom, akit sikerült megnyernem társszerzőnek, aztán az eloszláshoz, annak meredekségét elemezve történelmi magyarázatot is adott. Ráérezünk arra, hogy egy területen minél nagyobb az eloszlás meredeksége, annál nagyobb ott a hajtóerő arra, hogy a gazdaság 'fejlődjön', azaz növekedjen és ezzel az eloszlás kisebb sorszámú helye felé elmozduljon. A mesterséges egyenlősítés visszafogta egy-egy közösségnek az eloszlásban elfoglalt helyét, sőt, lecsúszáshoz vezetett. Az ú.n. szocialista országok is emiatt gyűjtötték

össze a lemaradásukat a szomszédjaikhoz képest. A munka címe az volt: *Csúszkálunk a görbe alatt*. Ugyanis elrontott gazdaságpolitikával lecsúszni lehetett, de előre haladni csakis úgy, ha más hibázott. A lassú, fokozatos előrelépést pedig az jelentette, ha az adott egységre jellemző meredekség nagyobb volt, mint a környezetéé. Ezt pedig úgy érthette el, ha az évi nemzeti összterméke a környezetéhez képest gyorsabban növekedett, azaz ha a társadalom oktatásába fektetett be nagyobb tőkét. Erre manapság az ú.n. *ázsiai tigrisek* a jellemző példák, példának okául: Malájföld, vagy Szingapúr. Éppen ezért felháborító a mai magyar kormánykoalíció oktatást romboló politikája, amely csakis Magyarország további lecsúszásához vezet.

A gazdaság ilyen jellegű megközelítése meglehetősen sértette a szocialista (kommunista) eszméket vallók felfogását, ezért az 1975-ös adatok elemzése és az eredmények megvitatása nem kerülhetett nyomtatásba. Az anyagot végül 1984-ben sikerült a *Természet Világában* meglehetősen elködösített alakban, a következtetések elrejtésének az árán közzétenni.

Nézzük meg most, hogy mit is mutat, pl. a XX. századi valóság? Az 1981-re vonatkozó helyzetet a mellékelt ábrán láthatjuk. Itt az egyes országok lakossági statisztikáját és az illető ország évi nemzeti termékét szemléltetjük a világ lakosságának a függvényében. Az országokat az évi nemzeti termékük (GDP) alapján sorba raktam, és a vízszintes tengelyen az előző lakosság összegének a végére helyeztük és a nemzeti összterméket az illető ország lakossága létszámának megfelelő vízszintes vonalkával rajzoltuk. Így egy lépcsős diagramhoz jutottunk, amelyen néhány ország helyét bejelöltem. Az ország évi összes nemzeti termékét képviselő vízszintes szakasz közepét fogadtuk el az ország lakosságának közepéhez tartozó értéknek, és erre alkalmaztuk a legkisebb hibanégyzetes függvényillesztést, amit a folyamatos vonal jelez. A valós adatok elemzése azt mutatta, hogy valóban létezik ilyen eloszlás és ugyan még hullámos burkoló görbe alakjában, de már meglehetősen jól követi a Boltzman eloszlási formulát. Láthatjuk, hogy a valóság tényleg nem az egyenlőséget, hanem sokkal inkább a természetes eloszlást közelíti. Becslésünk szerint ez a fajta eloszlás a II. világháború ideje körül állhatott be, azaz akkorra alakulhatott ki egy ú.n. globális világgazdaság.

Emlékeztetek arra, hogy ez a levezetés még azt föltételezte, hogy az emberek képessége, teljesítménye azonos. Amint ez köztudott, ez a föltételezés sem állja meg a helyét. Az emberek idegrendszerének működési sebessége, gondolkozó és problémamegoldó képessége, szellemi beállítottsága széles skálán változik, nincs két egyforma ember. Ezért az egyedi képességek is esetleg hasonló eloszlással rendelkezhetnek, ezért az egyenlőség megvalósítása még inkább megbicsaklik az emberi különbözőségeken, és ezen semmiféle neveléssel, agy mosással, kényszerrel és magasröptű eszmeiséggel nem lehet változtatni. Minthogy az emberi teljesítmények nagymértékben különböznek, társadalmi igazságtalanságot eredményezne az emberek egyenlő javadalmazása is. Ezért a gazdasági egyenlőség jelszava önmagában is értelmetlen, mert hogy elérhetetlen, hacsak nem szorítjuk le a tulajdonlást, az eredményességet a nullára. ***A társadalom nagy részére megfogalmazható gazdasági egyenlőség csakis akkor érhető el, ha a csoport valamennyi tagjának gazdasági lehetőségét a nullára csökkentik.*** A XIX. és a XX. századi forradalmi mozgalmak mégis ezt tüzték a zászlójukra. Az eszmerendszer és az arra épített társadalmi mozgalom neve a *kommunizmus*. Az erre a jelszóra épülő eszmerendszer alapja és gyakorlati társadalmi megoldása az *államszocialista* rendszer lett, ahol a magántulajdon teljes megszüntetését szorgalmazták. S ha teheték, ezt meg is valósították. Ezért ebben az elképzelt társadalmi rendszerben, ahol mindenki egyenlő, mindenkinek egyaránt nincs tulajdona, azaz a kommunizmusban az egyenlőség jelszava a következő cselekvési formában jelent meg: *mindenki a képességei szerint dolgozik és mindenki az igényei szerint javadalmaztatik.* Azaz nem csak, hogy mindenki vehet a bőség kosarából, hanem annyit vehet, amennyi az igénye.